

בית משפט לענייני משפחה בחדרה

תלהמ"מ 58976-12-16 פלונית נ' אלמוני ואח'

לפני כבוד השופט טל פפרני

המבקשת

פלונית ת.ז. -----
ע"י ב"כ עוה"ד י. נקר

נגד

המשיב

אלמוני ת.ז. -----
ע"י ב"כ עוה"ד י. קניר

חקיקה שאווכרה:

תקנות סדר הדין האזרחי, תשמ"ד-1984: סע' 258, 258 יב.א, 258 יב.א

צו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן), תשנ"ו-1996: סע' 4

חוק בית המשפט לענייני משפחה, תשנ"ה-1995: סע' 8, 8 א

מיני-רציו:

* דחיית בקשת אם לביטול מומחיות שמונו ע"י ביהמ"ש, בהסכמת הצדדים, לצורך מתן טיפול מתמשך לחיזוק הקשר בין א' לאביו. בין היתר נפסק, כי אין מגיעה עקרונית למינוי מומחה בהתאם להסכמת הצדדים, ככל וביהמ"ש סבור כי מדובר במומחה ראוי, אף אם שמו אינו מופיע ברשימת המומחים המפורסמת באתר משרד העבודה והרווחה. עוד יש לזכור כי המומחיות במקרה זה מונו לצורך מתן טיפול מתמשך, ולא לצורך הגשת חוות דעת או אבחון חד פעמי.

* משפחה – סדרי דין – מינוי מומחה

* משפחה – הסדרי ראייה – ניכור הורי

* משפחה – בית-המשפט לענייני משפחה – מינוי מומחה

* משפחה – הסדרי ראייה – כפיית טיפול

הכרעה בבקשת האם לביטול מינוי ד"ר ---- וגב' --- כמומחיות מטעם ביהמ"ש בתיק זה וכן דיון בטענות הצדדים ביחס להודעות ועדכונים שהוגשו על ידי השתיים בכל הנוגע להליך הטיפולי שתכליתו חידוש וחיזוק הקשר בין א' לאביו. עיקר המחלוקת כיום בין הצדדים הנה סירובו הכמעט מוחלט של הבן א'

לקשר עם אביו, והחשש כי סירוב זה "יזלוג" ויחבל בקשר שבין הבנות ב' וג' לאב. לטענת המבקשת, יש מקום להורות על ביטול המינוי משלושה טעמים: א. מחמת העובדה כי המומחיות אינן מופיעות כנדרש על פי דין ברשימת המומחים; ב. כי התגלו קשיים בטיפול וחוסר מקצועיות שכן לאחר 8 חודשי טיפול מטרות הטיפול לא הושגו; ג. עקב טענות לשקרים בדיווח המטפלת הגב' --- עוד התבקש ביהמ"ש להורות על ביטול החלטת הביניים מיום 20.1.19 במסגרתה הורה ביהמ"ש כי על הצדדים לשתף פעולה ולהמשיך להתייצב לטיפולים בהתאם ללוח המפגשים שהוצג על ידי הגב' ---- וכן להורות על מינוי מומחה חדש, פסיכולוג ילדים, לצורך מתן טיפול וליווי לבן א'.

ביהמ"ש לענייני משפחה דחה את הבקשה מהטעמים הבאים:

תחום הניכור ההורי הינו תחום מומחיות מורכב וקשה ביותר. מעטים הם המומחים אשר מסכימים ליטול על עצמם טיפול במקרים אלו, טיפול הדורש לעיתים שימוש בכלים קשים וקיצוניים, כדוגמת הוצאת הקטין ממשמורת ההורה המנכר והעברתו למשמורת ההורה המנוכר.

המקרה דנא חריג ואינו רגיל. כפי שנאמר בהחלטות קודמות, למרבה הצער, האם אינה מכירה בחשיבות נוכחותו של האב בחיי הילדים ופועלת, בין במישרין ובין בעקיפין, בין במודע ובין באופן בלתי מודע, על מנת לפגוע בקשר. הדברים, עולים כדי ניכור הורי קשה. מזה למעלה משנה הקשר בין האב לבן א' כמעט שאינו קיים, וכפי שצוין בעבר קיים חשש ממשי כי מצוקתו של הבן א' תזלוג ותשליך גם על הקשר שבין האב לבנות ב' ו-ג'.

מינוי ד"ר ---- וגב' --- נעשה בהסכמת הצדדים לאחר שצוין בהחלטת ביהמ"ש כי במשך חודשים ארוכים לא החל ההליך הטיפולי, גורמי הרווחה "הרימו ידיים", וכי ככל שלא יימצא גורם טיפולי אחר: "ימשיכו הצדדים להתנהל ללא טיפול, דבר אשר בעיני גורם לקטינים נזק קשה ובלתי הפיך, אשר מחמיר מדי יום – ממש כך". באותה החלטה הורה ביהמ"ש לצדדים לפנות לד"ר ---- אולם זו הודיעה כי עד לחודש ספטמבר לא תוכל לקבל לטיפול תיקים חדשים והמליצה כי המשך הטיפול יבוצע על ידי הגב' ---- בהדרכתה. שני הצדדים נתנו את הסכמתם לכך.

לעמדת ביהמ"ש, הגשת הבקשה בעיתוי הנוכחי אינה עולה בקנה אחד עם חובת תום הלב. להתרשמות ביהמ"ש, וכעולה מהשתלשלות הדברים שפורטה בהחלטה, הטעם בגינו הוגשה הבקשה, הינה קביעת המומחית כי האם אינה משתפת פעולה עם ההליך הטיפולי, חששה של האם מפני הסנקציות שיוטלו בגין חוסר שיתוף הפעולה, אשר מצטרף לעמדתה הכללית לפיה הקשר בין הקטין, א', לאביו אינו לטובת הקטין; משמעות ביטול מינוי המומחיות - קטיעת ההליך הטיפולי בשלב קריטי, לפרק זמן בלתי ידוע, והותרת המשפחה ללא גורם טיפולי כלשהו.

בכל הנוגע לטענת המבקשת, כי יש להורות על ביטול המינוי כיוון שהשתיים אינן מופיעות ברשימת המומחים המפורסמת באתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים וזאת בהסתמך על בע"מ 278/19 והוראות תקנה 258יב(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, ביהמ"ש סבור יש להבחין בין מקרים שבהם ממנה ביהמ"ש מומחה שלא בהסכמת בעלי הדין, לבין מקרים בהם ממנה ביהמ"ש מומחה בהסכמת בעלי הדין. במקרים בהם מסכימים הצדדים למינוי מומחה, וכן מסכימים לזהותו של המומחה שימונה, וביהמ"ש סבור כי מדובר במומחה ראוי, אזי אין מניעה עקרונית למינוי מומחה בהתאם להסכמת הצדדים, אף אם שמו אינו מופיע ברשימת המומחים. עוד יש לזכור כי המומחיות במקרה זה מונו לצורך מתן טיפול מתמשך, ולא לצורך הגשת חוות דעת או אבחון חד פעמי. יש צורך להבחין בין מינוי מומחה "מטפל" לבין מינוי מומחה "מאבחן". שעה שתפקידו של המומחה השני מסתיים עם הגשת חוות הדעת,

אזי תפקידו של המומחה המטפל נמשך לאורך זמן כולל עדכונים ודיווחים רבים, ובאופן כללי מיקומו בתוך ההליך שונה.

זאת ועוד, בהתאם לפסיקת ביהמ"ש העליון בבע"מ 4738/13, במדרג שבין הוראות תקנה 258יב(א) לתקסד"א, לבין הוראות סעיף 8 לחוק ביהמ"ש לענייני משפחה, בו נקבע כי לביהמ"ש לענייני משפחה סמכות רחבה לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק, הוראות סעיף 8 גוברות.

בנוסף, רשימת המומחים באתר www.molsa.gov.il אינה מעודכנת וחסרה. המומחיות, ד"ר ---- והגב' ----, מופיעות שתייהן במאגר גורמים מומחים אשר במערכת "נט המשפט".

בכל הנוגע לטענות המבקשת אודות כמות המפגשים והנטל הכספי הכרוך – 13 מפגשים על פני כחודש ימים. מבלי להביע עמדה אודות הצורך בקיומם של מפגשים כה רבים, ואף לא בשאלה האם תדירות המפגשים מספקת, אם לאו. חזקה על המומחיות כי תעשינה מלאכתן נאמנה. עם זאת, כאשר מדובר במספר כה רב של מפגשים, על פני פרק זמן קצר יחסית, אין ספק כי יש מקום להגדיר מראש כי מדובר בהליך טיפולי אינטנסיבי מוגבל בזמן, שתכליתו ברורה, ומתואמת בין שתי המומחיות. יש להודיע על כך מבעוד מועד לשני ההורים, ובמידת הצורך לבצע עדכונים נדרשים. לפיכך, רשימת המפגשים, לרבות תדירותם, תיערך ותיבחן מחדש על ידי שתי המומחיות ביהמ"ש נותן בהקשר זה, מספר הוראות מכוונות על מנת שהקשר הטיפולי יוכל להימשך ללא הפרעה.

הבקשה לביטול מינוי המומחיות נדחית בזאת.

בכל הנוגע לעמדת גורמי הטיפול, להורות על קביעת משמורתם הזמנית של הילדים אצל האב, הוחלט, לא בלי היסוס, לאפשר פרק זמן נוסף, קצר, לתקופה של כחודש וחצי, של טיפול אינטנסיבי, במהלכו יבחנו כלל הנתונים, כולל אפשרויות נוספות. בסיום תקופה זו, ככל שלא יחול שיפור משמעותי בקשר בין א' לאביו, ישקול ביהמ"ש שימוש בכלים עליהם הצביעה ד"ר ----, כולל השתתפות ב"סדנת חידוש קשר" וקביעת משמורת הקטינים בידי האב ולו באופן זמני.

החלטה

עניינה של החלטה זו בשני נושאים:

א. בקשת האם (בקשה 76) מיום 29.1.19 לביטול מינוי ד"ר ---- וגב' ---- כמומחיות מטעם בית המשפט בתיק זה.

ב. דיון בטענות הצדדים ביחס להודעות ועדכונים שהוגשו על ידי הגב' ---- והד"ר ----, בכל הנוגע להליך הטיפולי שתכליתו חידוש וחיזוק הקשר בין א' לאביו.

1. ביום 29.1.19 הגישה המבקשת לבית המשפט מסמך שכותרתו: "תגובת האם לתסקיר הגב' ---- מיום 20.1.19 ובקשה לביטול מינוי ד"ר ---- וגב' ---- כמומחיות מטעם בית המשפט". לטענת המבקשת, יש מקום להורות על ביטול המינוי שניתן לד"ר ---- והגב' --

----- משלושה טעמים: **הראשון**, מחמת העובדה כי המומחיות אינן מופיעות כנדרש על פי דין ברשימת המומחים; **השני**, כי התגלו קשיים בטיפול וחוסר מקצועיות שכן לאחר 8 חודשי טיפול מטרות הטיפול לא הושגו; **השלישי**, עקב טענות לשקרים בדיווח המטפלת הגב' ----- עוד התבקש בית המשפט להורות על ביטול החלטת הביניים מיום 20.1.19 במסגרתה הורה בית המשפט כי על הצדדים לשתף פעולה ולהמשיך להתייצב לטיפולים בהתאם ללוח המפגשים שהוצג על ידי הגב' ---- וכן להורות על מינוי מומחה חדש, פסיכולוג ילדים, לצורך מתן טיפול וליווי לבן א'.

2. המבקשת מפנה להוראות תקנה 258(א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984, ביחד עם הוראות תקנה 4 לצו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן), תשנ"ו-1996. המבקשת מפנה לרשימת המומחים המפורסמת באתר משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (www.molsa.gov.il) ולעובדה כי שמן של הד"ר ----- והגב' ---- אינו נכלל באותה רשימה. המבקשת סבורה כי המדובר בפגם היורד לשורשו של עניין ומהווה עילה לביטול מינויו של שתי המומחיות לאלתר. המבקשת מפנה להחלטת בית המשפט העליון, כב' השופט נ' הנדל, ביום 27.1.19, במסגרת תיק בע"מ 278/19 [פורסם במאגרים המקוונים] [פורסם בנבו]. לדברי המבקשת, מינויה של הד"ר ---- כמומחית בתיק נעשה רק ביום 7.11.18 ומבלי שניתנה לצדדים ההזדמנות להביע על כך את עמדתם. בהמשך מונה המבקשת שורה של כשלים טיפוליים אשר לטענתה הצטרפותם יחד מחייבת ביטול המינוי שניתן.

3. המבקשת מפנה לשורת כשלים אשר לדעתה התגלו בטיפול המקצועי, סתירות בחוות הדעת של המומחיות וכן לעובדה כי מטרות הטיפול לא הושגו למרות שהטיפול נמשך מזה כ-8 חודשים, ובמהלך תקופה זו נפגשו הצדדים עם המטפלת בתדירות של אחת לשבוע ואף למעלה מכך. לטענת המבקשת, הגב' ---- אינה מומחית לטיפול בילדים, נטלה על עצמה לשמש כפסיכולוגית של הבן א' וזאת בנוסף לתפקיד ההדרכה ההורית, ואף מחליפה את פקידת הסעד. השיח בין הגב' ---- לבן א' אינו מיטבי ולא נוצר אמון. הבן א' התלונן בפני המבקשת כי נאמרו בפניו אמירות בלתי ראויות הכוללות התייחסות לעונשים. לטענת המבקשת, ניתנה המלצת המטפלת לאב לצלם את הבן א', דבר שפגע באמון ובאופן כללי השיח אינו מותאם לצרכיו, לגילו ולאופיו של הבן א'. המבקשת מפנה לתדירות המפגשים הגבוהה, אשר לדבריה יוצרת עומס ניכר ומיותר, ואף כרוך בעלויות גבוהות מאוד. לדברי המבקשת, העדכונים של הד"ר ---- והגב' ---- סותרים ואינם מתיישבים זה עם זה, ולפיכך סבורה כי הטיפול המשפחתי לא רק שאינו מועיל אלא אף מזיק. המבקשת סבורה כי הותרת המינוי על כנו יוביל לכך שהתיק ילווה בריבוי גורמים מקצועיים ובכך יחול הכלל: "תפסת מרובה לא תפסת".

4. ביום 3.2.19 הוגשה תגובת המשיב אשר סבור כי דין הבקשה להידחות. המשיב מפנה לדבריו של כב' השופט חשין בדנ"א 7325/95 [פורסם בנבו] וטוען כי המדובר בשעה קריטית לחייו של הבן א', שעה שהמערכת הטיפולית כולה מתקוממת כנגד התנהלות האם וכי התבוננות בבקשה באמצעות ראיית טובת הקטין, מחייבת דחייתה. המשיב מפנה לדברי בית המשפט מיום 13.5.18 שם נקבע כי ככל שלא יימצא גורם טיפולי, יש בכך כדי לגרום לקטינים נזק קשה ובלתי הפיך שמחמיר מדי יום. המשיב מפנה לתגובות שהוגשו על ידי האם כנגד גורמי הטיפול השונים, לרבות האפוסטרופוס לדין (מיום 6.5.18), עו"ס ----- (מיום 13.5.18), ד"ר ----- (מיום 17.12.17) והגב' ----- וד"ר ----- לדברי המשיב, עיתוי הבקשה, כיום, לאחר שניתן תוקף של החלטה לתכנית הטיפולית, אינו מקרי ונועד לטרפד את ההליך הטיפולי, זאת לאחר שני עדכונים שהוגשו על ידי הגב' ----- מיום 22.1.19 ומיום 27.1.19 בהם נאמר באופן מפורש כי האם אינה משתפת פעולה ומערימה קשיים. המשיב מפנה לכך כי המבקשת עצמה היא זו שעתרה למינוי המטפלת, הגב' -----, שכן חששה ממינוי ד"ר --- ולפיכך מושתקת מלהעלות כל טענה ביחס לכך. המשיב מפנה לעובדה כי כאשר המלצות המומחים עולות בקנה אחד עם עמדתה, כי אז אין היא מעלה כל התנגדות למינוי המומחה (-----).

5. ביחס להחלטת בית המשפט העליון בבע"מ 278/19, [פורסם בנבו] טוען המשיב כי המדובר בבירור שנדחתה ואין בה משום קביעת הלכה מחייבת. החלטה זו ניתנה ללא קיום דיון, על ידי שופט אחד. המשיב מפנה לעובדה כי המבקשת פעלה בשינוי ניכר שכן ככל שסברה שאין מקום למנות בתיק מומחה שאינו נמנה על רשימת המומחים, היה עליה לפנות זמן רב קודם לכן ולא להמתין עד לאחר שהוגשו עדכונים המלמדים על חוסר שיתוף פעולה מצדו. המשיב מפנה לדבריו של כב' השופט הנדל, אשר לדבריו אף הוא סבור כי יתכנו מקרים שבהם חריגה מהוראות תקנה 258 לא תוביל לבטלות ההחלטה. המשיב סבור כי כאשר מדובר בהחלטה שניתנה לפני זמן רב, שהצדדים קיימו פגישות, שיש תכנית טיפולית, שהאם היא זו שעתרה למינוי אחת המומחיות, ושיש קטין במצב כל כך קשה, אין מקום להורות על ביטול המינוי. המשיב מפנה לפסק דינו של בית המשפט העליון בבע"מ 7867/10 [פורסם בנבו] שם קובע בית המשפט העליון כי יש לאשר חוות דעת של מומחה שלא נכלל ברשימת המומחים, בין היתר, לנוכח העובדה כי המבקשת (באותו מקרה) נמנעה להעלות טענותיה בזמן אמת, ולנוכח עיקרון תום הלב ודוקטרינת ההשתק השיפוטי. המשיב מפנה לפסק הדין שניתן בבית המשפט העליון בעניין בע"מ 4738/13 [פורסם בנבו] (הרכב השופטים הנשיא (דאז) א. גרוניס, א. רובינשטיין, ד. ברק ארז) שם נקבע כי במדרג שבין הוראות תקנה 258 (א) לתקסד"א, לבין הוראות סעיף 8 לחוק בית המשפט לענייני משפחה, בו נקבע כי לבית המשפט לענייני משפחה סמכות רחבה לנהוג בדרך הנראית לו הטובה ביותר לעשיית משפט צדק, הוראות סעיף 8 גוברות.

6. המשיב מפנה להסתה ולניכור הקשה הקיימים לדבריו מצד האם כלפי הבן, א'. לכך שהמבקשת לא התנגדה ולא טענה דבר כנגד מינוי הד"ר ----- ואף עתרה באופן מפורש וספציפי למנות את המטפלת הגב' ----- לצורך מתן טיפול והדרכה מיידית (בקשה מיום 6.5.18). המשיב מפנה לאלמנט הזמן ולעובדה כי כל יום שחולף גורם לנזק בלתי הפיך לבן א'. מפנה לעובדה כי הד"ר ----- הינה מומחית לניכור הורי, ומשמשת כמומחית בתיקים רבים נוספים, כי הוגשו לא מעט חוות דעת, עדכונים והמלצות, ותכנית טיפולית, כי הבקשה הוגשה בשיהוי ניכר ביותר. ככל שתתקבל הבקשה יחלפו חודשים רבים עד אשר ימונה מומחה חדש, אשר יכיר את הצדדי, יזמנם למפגשי היכרות ומשמעות הדבר להטיל על הקטין גזירה קשה ביותר והמשך חיים כילד מוסת ומנוכר.

7. ביום 3.2.19 הוגשה הודעת עו"ס יח"ס הגב' קרן לביא ממנה עולה כי הד"ר ----- וגב' ----- אינן מופיעות ברשימת המומחים. עם זאת, עולה כי ד"ר ----- הגישה מועמדות ועתידה להיכנס לרשימת המומחים בימים הקרובים. יש לציין כי נכון למועד מתן החלטה זו, שמה של הגב' ----- צורף לרשימת המומחים.

8. דיון מיום 20/2/19 – באותו יום התקיים דיון, אליו הוזמנו כלל גורמי הטיפול כולל המומחיות, עו"ס לסדרי דין, עו"ס לחוק נוער והאפוטרופא לדין. באותו מועד, נשמעו טענות הצדדים בהרחבה, וניתנה אפשרות לכלל הגורמים להשמיע עמדתם. ב"כ הצדדים חזרו באופן כללי על טענותיהם אשר הובאו בכתבי הטענות. יש לציין כי מדברי ב"כ האם נוהגת האם להקליט חלק מהמפגשים עם הגב' ----- והדבר נעשה בהוראתו [עמ' 86 ש' 27]. **לדברי כלל גורמי הטיפול, מצבו של הקטין א' מדאיג, זאת בלשון עדינה.** לדברי הד"ר ----- , מדובר בניכור הורי חריף [עמ' 72 ש' 33]. האם לא שיתפה פעולה בתהליך [עמ' 73 ש' 3]. השלב הבא הנו העברת משמורת הקטין לידי האב, וכשלב ביניים, מוצע טיפול אינטנסיבי למשך כחודש וחצי, שתכליתו הפחתת סימפטומים [עמ' 74 ש' 15]. הד"ר ----- הסבירה על האפשרות לקיום **"סדנא לחידוש קשר"** [עמ' 76 ש' 8]. הגב' ----- תיארה את תחילת הטיפול, אשר בו ניתן היה לראות התקדמות מסוימת, ועד לאירוע עם שובם של האם והילדים לישראל מחופשה בחו"ל, והגרסיה ביחסים מיד לאחר מכן [עמ' 77 ש' 2]. לדברי עו"ס חוק נוער, מצבו של א' מדאיג [עמ' 79 ש' 25], ומצבו יכול להתאים להוראות ס' 62[2] לחוק הנוער העוסק בסיכון לשלומם הנפשי והגופני של קטין שנפגע או שעלול להיפגע [עמ' 79 ש' 28]. לדבריה, הוצאתו של קטין ממשמורתם של שני ההורים אינה רלוונטית [עמ' 80 ש' 6]. לפיכך, סבורה כי יש לקבוע טווח זמן לגבי התכנית הטיפולית שמציעות המומחיות הגב' ----- והד"ר -----, ובמידה והתכנית לא תעבוד בתקופה מוגבלת, יועבר דיווח ויופעלו המנגנונים להתערבות הקבועים בחוק נוער [עמ' 80 ש' 8]. לדבריה של עו"ס לסדרי דין, קיים דפוס התנהגות מצד האם שנועד לטרפד את הטיפולים ולחבל בקשר עם האב [עמ' 81 ש' 7]. העו"ס סבורה כי מסגרת הכלים הנתונה למחלקת הרווחה, אינה מתאימה לטיפול במקרה זה, ולפיכך, המליצה על העברת הטיפול לד"ר ----- [עמ' 81 ש' 16]. האפוטרופא

לדין, עו"ד ---- מתארת כי א' מצוי בסיכון גדול מאוד ומשלם מחיר כבד על הנתק מאביו [עמ' 81 ש' 27]. האם אינה משתפת פעולה ואף מחבלת בקשר [עמ' 82 ש' 1]. לדבריה, א' מצוי בסיכון, ואין פתרון אחר אלא להעביר את משמורתו של א' לידי האב [עמ' 82 ש' 28]. דבריה של האם נשמעו בהרחבה. לדבריה היא משתפת פעולה באופן מלא עם גורמי הטיפול [עמ' 84 ש' 1]. משקיעה בטיפול זמן וכסף ככל הדרוש וכאשר נשאלה לגבי המפגשים שבוטלו על ידה, טענה כי אלו לא תואמו מולה והיא ביקשה לשנות המועד ולא נענתה [עמ' 84 ש' 11]. האם נשאלה האם תשתף פעולה עם טיפול אינטנסיבי שתכליתו חידוש הקשר, ולדבריה, עיקר הטיפול צריך להתמקד בא' ולמרות המלצות לטיפול פסיכולוגי לא' הדבר טרם בוצע [עמ' 84 ש' 26].

9. לצורך הבנה מעמיקה וחידוד הנושא והמחלוקת בין הצדדים, אשוב ואדרש בקצרה למורכבותו של ההליך שבפני, אשר למרות היותו מצומצם לסוגיית המשמורת וחלוקת הזמן ההורי בלבד, נמשך על פני למעלה משנתיים, הוגשו כ- 30 חוו"ד ועדכונים, הוגשו על ידי הצדדים 78 בקשות שונות, ניתנו למעלה מ- 170 החלטות, ותיק הנייר אותו 635 מסמכים. עיקר המחלוקת כיום בין הצדדים הנה סירובו הכמעט מוחלט של הבן א' לקשר עם אביו, והחשש כי סירוב זה "יזלוג" ויחבל בקשר שבין הבנות ב' וג' לאב. בעניין מורכבות הטיפול בתיקים בהם מעורב ניכור הורי, אפנה לדברי כב' הש' שוחט בתיק עמ"ש [ת"א] 60592-03-15 [פורסם במאגרים], [פורסם בנבו] כדלקמן:

"משהורה בית משפט קמא על העברת המשמורת בשל היותה של האם "הורה מנכר", ראוי לייחד מספר מילים לתופעה זו של 'ניכור הורי' – סממניה ודרכי הטיפול בה, טרם שנבחן את קיומה במקרה שלפנינו.

ניכור הורי – כשמו כן הוא – תופעה המתגלית אצל ילדים להורים הנמצאים בסכסוך משמורת לגביהם, שבאה לידי ביטוי בהתנכרות של הילדים לאחד ההורים ללא כל צידוק לכך.

הראשון שהתייחס בצורה שיטתית לתופעה זו וראה בה משום הפרעה היה פרופ' ריצ'ארד גרדנר, אשר טבע את המונח 'תסמונת ניכור הורי' (Parental Alienation Syndrome), מונח המשמש כיום להגדרתה של התופעה. על פי גרדנר, כל אימת שאין הצדקה לתופעה – התעללות של ההורה המנוכר בילד, הזנחה אמיתית שלו; התעלמות מצרכיו וכו', שאז אין להשתמש בתופעה כהסבר לעוינות הילד כלפיו – מי שנושא באחריות לקיומה של התופעה הוא ההורה האחר, בדרך כלל ההורה המשמורן, אשר 'שוטף את מוחו של הילד' (Programming Brainwashing Parents)

(indoctrinations) וגורם לו "להדחקת הרגשות החיוביים שיש לו כלפי ההורה המנוכר" (דפנה האקר "הורות במשפט" עמ' 62), עד כדי יצירת מצב בו הילד עצמו תורם משלו להשמצת ההורה המנוכר ומייצר טענות והאשמות כלפיו. (The child's own contribution to the vilification of the target parent).

גרדנר חילק את התסמונת לשלוש רמות: חמורה, מתונה וקלה – מתוך כוונה לקבוע את דרך הטיפול בבעיה ומתן פתרון לסוגיה מבחינה משפטית, לפי הרמה של התופעה במקרה נתון. שלושת הרמות נבדלות זו מזו בעוצמת הניכור ומידת התמיכה והעידוד של ההורה האחר בהתנהגות המנכרת כלפי ההורה המנוכר מחד, ובאופי היחסים בין הילד להורה המנכר, מאידך. בעוד שברמה הקלה והמתונה מצדד גרדנר בהשארת המשמורת בידי ההורה המשמורן (המנכר) וקביעת דרכי טיפול מתאימות להדברת התופעה, הרי שברמת הניכור החמורה מצדד הוא בהתערבות טיפולית אגרסיבית – מסנקציות משפטיות לרבות קנסות ועד העברת המשמורת להורה המנוכר ואף מאסר של ההורה המנכר.

ומהי רמת ניכור חמורה? פעילות מכוונת של ההורה המשמורן לשם מטרה אחת – לנתק כל קשר, מכל סוג שהוא בין ההורה האחר לבין הילדים – במסגרתה הוא אינו בוחל מביקורתיות מופגנת, מהעלאת האשמות שווא ומהגשת תלונות במשטרה והכל באופן לא פרופורציונלי לאירועים פעוטים וחסרי חשיבות, כדי להצדיק את ביקורתו על ההורה האחר. הילדים, שנמצאים רוב זמנם בקרבת ההורה המשמורן, חווים את הפעילות הזו כפעילות מגינה ותומכת והופכים בעצמם לאחוזי חרדה ופחד מדמותו של ההורה האחר. כתוצאה מכך, מפגינים הילדים עוינות קשה כלפיו, ביקורת כפייתית ובלתי מציאותית, ללא כל רגשי אשמה או תחושת אמפתיה כלפיו והתייחסותם אליו היא חד צדדית וחסרת אמביוולנטיות. מבחינתם, ההורה האחר הוא התגלמות "הרע". ההורה המשמורן לא רק שלא עושה למניעת התופעה, הוא תומך בהצדקות שמספקים הילדים להתנהגותם ומגביר אותה. כתוצאה מכך חל ניתוק מלא ומוחלט בין הילדים לבין ההורה האחר והם אינם מוכנים לשום קשר עמו.

במצב דברים זה, סובר גרדנר, ההורה המשמורן, המסית והמדח, אינו יכול לתרום להדברת התופעה, בהיותו שרוי בתחושות

השנאה והפחד מההורה האחר, והניכור של הילדים לא ייפסק כל זמן שהם חשופים להשפעתו של אותו הורה. לפיכך, "טיפול משמעותי יכול להינתן ולהיות בעל ערך רב לאחר שהילד יוצא מהסביבה המזיקה ויועבר לסביבה אחרת..." (ראו בהקשר זה "זאב ברגמן ואליעזר ויצטום (1995) "חטיפת ילד בידי הורה - התסמונת של התנכרות להורה", שיחות ט' (תשנ"ה) 115-130).

תורתו של גרדנר זכתה לתמיכה של מספר אנשי מקצועי טיפוליים ישראלים (זאב ברגמן ואליעזר ויצטום, שם). מנגד, זכתה היא גם לביקורת נוקבת מצד חוקרים מתחום מדעי החברה, משפטנים וארגונים שונים בטענה כי היא משוללת בסיס אמפירי הן באשר למאפייני התופעה, הן באשר לתוצאות העברת המשמורת להורה המנוכר; מטעה בשל הטשטוש בין כעס של הילדים על ההורה לבין פסיכוזה; מוגזמת בשל הערכות חסרות בסיס של מימדי התופעה ומסוכנת משום שהיא מסיטה את תשומת הלב מהאפשרות שהילד מסרב להיפגש עם ההורה בשל נזקים שנגרמו לו ממנו (דפנה הקר, "הורות במשפט" עמ' 63 וההפניות שם).

עיון בפסיקה - ממחצית שנות ה-90 ואילך - מלמד, כי בתי המשפט נדרשו לתורתו של גרדנר ועשו בה שימוש בסכסוכי משמורת, במקרים של סרבנות קשר קשה בין ילדים להוריהם ואף הורו, על בסיסה, על הוצאתם מידי ההורה המשמורן לסביבה אחרת ולעיתים אף על העברתם להורה המנוכר שנמצא מתאים לקבלה (ע"מ (ת"א) 33/96 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] (31.12.96) בו שימשו תורתו של גרדנר וכתביו קו מנחה לפסיקתו של בית המשפט; ע"מ 90/97 מורן נ' פלדמן-מורן (לא פורסם); ע"א 2891/99 פלונית נ' פלוני [פורסם בנבו] (10.11.99) שבקשת רשות ערעור עליו נדחתה; רע"א 8689/99 פלוני נ' היועץ המשפטי לממשלה (לא פורסם) [פורסם בנבו]. כמו כן ניתן לראות כי המבחנים לזיהוי התופעה, בהם משתמשים בתי המשפט, הם אותם מבחנים שהותוו על ידי גרדנר (ע"א (ת"א) 3162/98 פלוני נ' פלונית [פורסם בנבו] - אין בפי הילד דבר חיובי ביחס לאב ו/או יחסו של האב אליו; הבעת רצון ברור להישאר עם האם שמטפלת בו כל כך טוב וכו').

להכרה פורמלית, מפי בית המשפט העליון, זכתה התופעה ברע"א 3009/02 פלונת נ' פלוני, פ"ד נו (4) 872. בפרשה זו הוכרה הן התופעה של ניכור הורי, הן תסמונת הניכור ההורי כהגדרה מתודית של תופעה קיימת. בית המשפט קבע כי התופעה גורמת לסכנת ניתוק של הילדים מאחד ההורים בד בבד עם תלות יתר בהורה האחר. בית המשפט לא נדרש לאבחון התופעה והטיפול בה, הגם שמציין הוא את הוצאת הילד ממשמורתו של ההורה המנכר למשמורתו של ההורה המנוכר כפתרון המוצע על ידי גרדנר במקרים חמורים של התסמונת, ומשאייר זאת, בעקרון, לאנשי המקצוע. ההכרה לא שונתה גם בדיון הנוסף שהוגש על פסק הדין, הגם שהתוצאה התהפכה (דנ"א 4041/02 פלונת נ' פלוני, פ"ד נח (6) 246). בפסקי דין מאוחרים לפרשה זו לא נעלמה מעיני בית המשפט העליון הביקורת שנמתחה על תורתו של גרדנר (בע"מ 5579/07 פלוני נ' פלוני, [פורסם בנבו]; 7.8.07). עם זה, בית המשפט העליון לא מצא לנכון לדחותה, אך הבהיר, כי יש לנקוט משנה זהירות בקביעה כי אכן היא מתקיימת במקרה נתון וכי "לשם קביעת המצב לאשורו יש להסתייע בבחינתם של הגורמים המקצועיים האמונים על כך, תוך בדיקה ביקורתית של בית המשפט את המסקנות שהוגשו לו" (בע"מ 6327/08 פלוני נ' פלונת, [פורסם בנבו], 10.9.08).

אשר לדרכי הטיפול - בהתאם לרמת התופעה - מהקל אל הכבד - קביעת הסדרי משמורת מדויקים בין ההורים והקפדה על קיומם; טיפול בילד על ידי גורם חיצוני תוך השארת הילד בסביבתו של ההורה המנכר; ניתוק הילד לחלוטין מההורה המנכר והשמתו אצל אדם שלישי או העברתו להורה המנוכר (רע"א 3009/02 פלונת נ' פלוני, פ"ד נו (4) 872 וכן ע"א (ת"א) 2891/99 פלונת נ' פלוני, 10.11.99).

בהקשר זה ראוי להפנות לעבודת הדוקטורט של עו"ד ד"ר שרון פרילינג בנושא הניכור ההורי - "ניכור הורי - ילד להורה והורה לילד: ההתערבות המשפטית במצבי ניכור הורי ושאלת תפקידו של המשפט ביצירת התנאים למימוש ההורות הרגשית ביחסי הורים ילדים" - שם ממקמת ד"ר פרילינג - ובצדק - את צו העברת המשמורת כאמצעי אחרון בו יש לנקוט מקום ומוכח העדר כשירותו של ההורה המשמורן לשמש בתפקיד זה, בשל ניסיונו להרחיק את ההורה השני מחיי הילד. השימוש בדרך טיפול זו מצומצם למצבים חריגים בהם הפגיעה בילד מכוח הותרתו

ברשות ההורה המנכר עולה על הפגיעה שתיגרם עקב ההעברה הכפויה של המשמורת להורה המנוכר או לרשויות הרווחה.

העולה מהמקובץ – חרף הביקורת שנשמעה ונשמעת על תורתו של גרדנר – "תסמונת הניכור ההורי" – לא ניתן להתעלם מקיומה של התופעה בסכסוכי משמורת.

לשם קביעה, כי במקרה נתון עניין לנו בתסמונת ניכור הורי, יש לקבוע, כשלב הכרחי, כי קיים "ניכור הורי". עם זה, אין די בקיומם של התסמינים המלמדים על "ניכור הורי" כדי לקבוע כי בפנינו "תסמונת ניכור הורי". קביעה שכזו תבוא רק לאחר שלא נמצאה כל הצדקה לניכור הקיים. אם ישנה הצדקה לקיומו, גם גרדנר יסכים, כי תורתו אינה ישימה, ובלשונו:

"... When the parental abuse and/or neglect is present, the child's animosity may be justified and so the parental alienation syndrome explanation for the child's hostility is not applicable".

באין הצדקה, יש לבחון את רמתה של התופעה במקרה נתון ולהחליט, בהתאם לנסיבות העניין, על דרכי הטיפול המתאימות. בכל אלה על בית המשפט להיעזר בגורמים מקצועיים שאת חוות דעתם יש להעביר במבחן הביקורת.

10. עוד אפנה גם לדבריו של כב' השופט ארז שני בתיק תמ"ש (ת"א) 22078-03-18 [פורסם בנבו] אשר יפים ונכונים גם לעניינו, כדלקמן:

"זה לא מכבר, בהחלטה אשר נתתי ואשר מראה המקום שלה אינו מצוי תחת ידי כעת, אמרתי כי ניכור הורי הוא תופעה בלתי חוקית. במילים אחרות, ביצוע ניכור הורי אינו יכול להיות נדון בראי השאלה האם טובת הילד הוא לשמר את הניכור.

.....

אל נטעה – אין מדובר בהורה מנכר במזיד, אלא בהורה מנכר אשר חדור מטרה רגשית בשל בעיותיו הוא. אלא שאין זה משנה כלל ועיקר את התוצאה, לפיה מדובר בהורה מנכר עד כלות. במילים אחרות, בהינתן לו ההזדמנות, חצי ההזדמנות או עשירית

ההזדמנות, יחזור הוא לאמונתו הפנימית כי יש לנכר בין הקטין לבין אביו. [ההדגשה לא במקור ט.פ.]

11. תחום הניכור ההורי הינו תחום מומחיות מורכב וקשה ביותר. מעטים הם המומחים אשר מסכימים ליטול על עצמם טיפול במקרים אלו, טיפול הדורש לעיתים שימוש בכלים קשים וקיצוניים, כדוגמת הוצאת הקטין ממשמורת ההורה המנכר והעברתו למשמורת ההורה המנוכר. אפנה למשל לדבריה של ד"ר שרון פרילינג **ניכור הורי** עמ' 157-189 (רביב שלו עורך, התשנ"ט), לפיהם במצבי תסמונת ניכור חריפה, הטיפול בקטין אפשרי ובר הצלחה, **רק אם** יוצר ניתוק זמני בין הילד להורה המנכר. ראה גם דברים שנאמרו עוד בשנת 1996 על ידי הרכב השופטים: ח. פורת, ד. בר-אופיר וס. רוטלוי:

"חיוני וחשוב שמערכת המשפט תבין שכל זמן שהילד נמצא במחיצת ההורה המאשים, כל התערבות טיפול תיכשל! טיפול משמעותי יכול להינתן ולהיות בעל ערך רק לאחר שהילד יוצא מהסביבה המזיקה ויועבר לסביבה אחרת, כמו בית ההורה השני או מקום אחר שייקבע על ידי בית המשפט" ראו עע"מ 33/96 פלוגי נ' פלוגית (פורסם בנבו ביום 31.12.96).

12. המקרה שבפנינו חריג ואינו רגיל. במספר החלטות קודמות שניתנו על ידי הבעתי דעתי לפיה, למרבה הצער, האם אינה מכירה בחשיבות נוכחותו של האב בחיי הילדים ופועלת, בין במישרין ובין בעקיפין, בין במודע ובין באופן בלתי מודע, על מנת לפגוע בקשר. **הדברים, לטעמי, עולים כדי ניכור הורי קשה**. מזה למעלה משנה הקשר בין האב לבן אי' כמעט שאינו קיים, וכפי שציינתי בעבר קיים חשש ממשי כי מצוקתו של הבן אי' תזלוג ותשליך גם על הקשר שבין האב לבנות ב' ו-ג'. לעניין זה אפנה לדבריי בהחלטה מיום 24.7.18 כדלקמן:

"... מדובר בסכסוך מר וקשה, המצוי, משך תקופה ארוכה מאוד, בעצמה גבוהה ביותר, כאשר כפי שיפורט להלן, שלושת הקטינים מצויים בסיכון גבוהה. הקשר בין הבן לאב נותק כמעט כליל, וקיים חשש ממשי לפגיעה ואף ניתוק הקשר בין הבנות לאביהן.

החל מתחילת ההליכים, ניתן לאפיין את התנהלותה של האם כמי, שלמרבה הצער, אינה מודעת כלל לחשיבות הקשר שבין הקטינים לאביהם, אינה מעודדת את הקשר, ובעקיפין, אף גורמת לפגיעה בקשר כאמור. החל מתחילת ההליכים, התנגדה האם לכל הצעה ופניה להרחבת מסגרת המפגשים בין האב לקטינים

וכל הרחבה כאמור בוצעה במסגרת החלטות שיפוטיות ובניגוד לעמדתה."

13. עקרון על – טובת הקטין - יש לחזור ולהזכיר את הכלל לפיו בבואו להכריע בכל סוגיה בה מעורבים קטינים, על בית המשפט להביא בראש ובראשונה את טובתו של הקטין הספציפי הניצב בפניו. כדברי כבוד השופט ארבל בעניין בע"מ 27/06 פלוני נ' פלונית, [פורסם במאגרים המקוונים] [פורסם בנבו]: "עקרון על הוא זה והוא ניצב כעיקרון מנחה בודד בסוגיות משמורת ילדים, מבלי שיישקלו לצדו באופן עצמאי שיקולים אחרים" שיקול טובת הקטין הנו: "עמוד האש ההולך לפנינו, על פי צו המחוקק וצו המצפון, היא טובת הקטין". [ראה רע"א 1841/08 מפי כבוד השופט א. רובינשטיין] [פורסם במאגרים המקוונים] [פורסם בנבו]] [וראה גם בג"צ 5227/97 דוד נ' ביה"ד הרבני הגדול בירושלים, פ"ד נה(1) 413 (1998)].
14. בהחלטתי מיום 13.5.18 הפניתי לעובדה כי במשך חודשים ארוכים לא החל ההליך הטיפולי וכן לעובדה כי גורמי הרווחה "הרימו ידיים", וככל שלא יימצא גורם טיפולי אחר: "ימשיכו הצדדים להתנהל ללא טיפול, דבר אשר בעיני גורם לקטינים נזק קשה ובלתי הפיך, אשר מחמיר מדי יום – ממש כך". באותה החלטה הוריתי לצדדים לפנות לד"ר ---- בהודעה שהוגשה ביום 15.5.18 הודיעה ד"ר ---- כי עד לחודש ספטמבר לא תוכל לקבל לטיפול תיקים חדשים והמליצה כי המשך הטיפול יבוצע על ידי הגב' ---- בהדרכתה. שני הצדדים נתנו את הסכמתם, ולפיכך בהחלטה מיום 7.6.18 נקבע כי: "בהסכמת הצדדים, עליהם לפנות לגב' ----, לשם התחלה מיידית בהליך הטיפול". הטיפול אצל הגב' ---- החל, כאשר ביום 3.10.18 הגישה הגב' ---- עדכון ממנו עולה כי המפגשים עם הצדדים החלו בחודש יוני 2018, כללו מפגשי הדרכה פרטניים ומפגשים משותפים. עוד מציינת הגב' ---- כי: "מדובר במקרה קשה ביותר של ניכור הורי אשר לצערי האם אינה רואה את חלקה בהתנהגותו של בנה ואינה לוקחת אחריות על חלקה בסרבנותו של ... להיפגש עם אביו". עוד מתארת המומחית כי היא נתקלת בקשיים רבים בתיאום מפגשים עם האם למרות ניסיונות רבים שנעשו. בעקבות אותו עדכון, ניתנה החלטתי מיום 4.10.18 במסגרתה הוריתי על שמיעת הבן א'. כמו כן הורה בית המשפט למומחית הגב' ---- לגבש את המלצותיה כפי שתמצא לנכון, וכן הוריתי לצדדים כי חובתם לשתף פעולה ולהתייצב למפגשים בהתאם להוראות המומחית. ביום 8.10.18 נשמע הקטין בלשכתי כאשר בהתאם להחלטה שניתנה באותו יום, הובהר לצדדים כי הקטין מצוי במצוקה ועליהם לעשות כל האפשר על מנת להגיע להבנות.
15. ביום 14.10.18 הגישה המומחית הגב' ---- הצעה לתכנית טיפול למשך 3 חודשים קרובים. בהתאם להצעה, המשפחה נמצאת כיום בשלב השני של טיפול וחדוש הקשר בין האב ובנו.

מטרות שלב זה: יצירת תקשורת בין ההורים, אכיפת סדרי הראייה בין האב לבנו, חיזוק הסמכות ההורית מול א'. נקבעה רשימת מפגשים הכוללת פגישות משותפות של ההורים, פגישות הדרכה פרטניות, מפגשים בין כל אחד מההורים לבין הקטין א', כאשר בתום שלושת החודשים, וככל שלא יחול שינוי: **"תישקלנה אופציות נוספות עליהן אמליץ לבית המשפט"**. בהחלטה מיום 14.10.18 ניתן תוקף של החלטה לרשימת המועדים, הצדדים התבקשו להודיע עמדתם לתכנית הטיפולית וכן נקבע כי ככל שמי מהצדדים לא יתייצב למפגש, יחויב להפקיד בקופת בית המשפט סך של 1,500 ₪ בגין כל מפגש מבוטל. ביום 22.10.18 הודיע האב כי הוא מסכים לתכנית הטיפולית המוצעת. ביום 1.11.18 הגישה האם את עמדתה לתכנית. בתגובתה, טוענת האם כי הטיפול שמוענק לא' על ידי הגב' ---- אינו מותאם, וחוסר ההתאמה נותן את אותותיו ופוגם בהצלחת הטיפול. האם מפרטת בתגובתה מספר רב של כשלים אשר לדבריה אירעו במפגשים עם הגב' ----. בסופו של דבר, עותרת להורות על הפסקת מינויה של הגב' ---- כמומחית מטעם בית המשפט ובמקום זאת למנות פסיכולוג קליני לצורך ליווי הבן א'.

16. ביום 7.11.18 ניתנה החלטתי לפיה סברתי כי מאחר וההליך הטיפולי החל בהמלצה להעברת הטיפול לד"ר ----, ולנוכח העובדה כי הגב' ---- מציינת שהיא מצויה בהתייעצות רצופה עם הד"ר ----, יש מקום לאפשר לד"ר ---- להביע עמדתה ולהביא המלצותיה. ביום 8.11.18 הגישה הד"ר ---- עדכון לתיק אשר במסגרתו, התבקשה להורות לצדדים ליצור עמה קשר בדחיפות על מנת לבצע הערכת מצב אודות הגורמים המעכבים את הצלחת הטיפול וחיידוש הקשר בין האב לבנו. ביום 11.11.18 הוגשה תגובת האם להודעת הד"ר ----. ביום 12.11.18 ניתנה החלטתי במסגרתה הוריתי לצדדים להיפגש עם ד"ר ---- וכן על הגשת חוות דעת משלימה תוך התייחסות לטענות הצדדים, לרבות הצורך במתן טיפול פרטני באמצעות פסיכולוג ילדים. בתגובה לאותה החלטה, הגישה האם ביום 14.11.18 בקשה במסגרתה ביקשה להורות על הקפאת המפגשים בין הבן א' לגב' ---- עד אשר תוגש חוות דעתה של ד"ר ----. במסגרת ההליך הטיפולי, הגיעו הצדדים להסכמות בעניין נסיעתם של האם והילדים לחו"ל בין התאריכים ה----- ועד ל-----.

17. ביום 6.1.19 הוגש עדכון על ידי ד"ר ----. העדכון נערך לאחר מפגש עם האב, שני מפגשים עם האם, ומפגש עם האם והבן א' וכן על סמך שיחות שנערכו עם הגב' ----. במסגרת אותו עדכון, הוגדרה תכנית המשך הכוללת מפגשי הדרכת הורים, מפגשי משפחה, מפגשי אבא-בן, ומפגש בין ההורים לבין הד"ר ---- אחת לחודש-חודש וחצי בהתאם לצורך. ביום 20.1.19 הגישה הגב' ---- עדכון לבית המשפט. מהעדכון עולה כי הקשר בין האב לקטין עודנו רופף. שני מפגשים שהתקיימו בין א' ואביו, בנוכחות האם, הסתיימו לאחר כ-20 דקות בלבד, כאשר א' בורח מהמפגשים ומסרב להמשיכם. שני ההורים נמצאים בחוסר אונים ומאשימים אחד את משנהו בדפוס זה של א'. למרות זאת, סבורה גב' ---- כי יש מקום לעבור לשלב השלישי בתכנית הטיפולית ולשם כך, ביקשה לחייב את הצדדים להתייצב למפגשים בהתאם לתכנית שנערכה (13 מפגשים בחודש אחד לערך, מיום ---- ועד ליום ----).

1. בהחלטה שניתנה ביום 20.1.19 הוריתי לצדדים כי עליהם להמשיך בהליך הטיפולי בהתאם להוראות ד"ר ---- והמטפלת הגב' ----. ביום 23.1.19 הגישה הגב' ---- עדכון נוסף, במסגרתו הודיעה כי האם מערימה קשיים וביקשה: "הוראות להמשך עבודתי בתיק". ביום 27.1.19 הגישה הגב' ---- עדכון דחוף נוסף במסגרתו מתואר כי האם אינה משתפת פעולה ובית המשפט התבקש להורות על הטלת סנקציות בגין הפרות הסדרי הראייה אשר התקיימו באותו שבוע.

18. לנוכח האמור, עולה כי הגשת הבקשה בעיתוי הנוכחי אינה עולה בקנה אחד עם חובת תום הלב. להתרשמותי, ובעולה מהשתלשלות הדברים שפורטה לעיל, הטעם בגינו הוגשה הבקשה, הינה קביעת המומחית כי האם אינה משתפת פעולה עם ההליך הטיפולי, חששה של האם מפני הסנקציות שיוטלו בגין חוסר שיתוף הפעולה, אשר מצטרף לעמדתה הכללית לפיה הקשר בין הקטין, א', לאביו אינו לטובת הקטין.

19. המבקשת מפנה לדבריו של כב' השופט נ. הנדל בתיק בע"מ 278/19, פלוני נ' מדינת ישראל, [פורסם במאגרים המקוונים], [פורסם בנבו] שם נאמרו הדברים הבאים:

"הסדר זה – המפקיד את מינוי המומחה בידי בית המשפט, ויוצר רשימה סגורה של מומחים העומדים בדרישות סף מקצועיות מסוימות – נובע מן הרגישות הכרוכה בבירור הסוגיות העומדות בליבת סמכותו של בית המשפט לענייני משפחה. הוא מבטא, בין היתר, את הצורך להבטיח כי ההחלטות שיתקבלו יישענו על תשתית מקצועית מוצקה, ויעלו בקנה אחד עם עקרון טובת הילד וחזיונות היסוד להורות ולמשפחה. לפיכך, אין זה פלא כי שנים ספורות לאחר תיקון תקנה 258 הובהר כי מדובר בהוראה קוגנטית שעל בתי המשפט לענייני משפחה למלא אחריה בקפידה (בע"מ 7867/10 פלוני נ' פלוני, [פורסם בנבו] פסקה 14 (29.12.2010)).

....

על רקע הדברים הללו – ולאחר עיון בתשובות לבקשת רשות הערעור, אשר הונחו אך היום על שולחני – סבורני כי דין הבקשה להידחות. אף אם ניתן לחרוג מן ההוראה האמורה בתקנה 258, או לקבוע כי חריגה כזו אינה מובילה תמיד לבטלות ההחלטה – ואיני מביע עמדה בסוגיות אלה – ברי כי על בתי המשפט לצעוד בדרך המלך, ולמלא בקפדנות אחר הוראות מחוקק המשנה.

במקרה שלפנינו, מינויו של המומחה בוטל בטרם הסתיימה מלאכתו – וכמובן, בטרם הוגשה חוות דעתו. בנסיבות אלה, לא נפלה כל טעות בתוצאה אליה הגיעו הערכאות קמא, ואין יסוד להתערבות בהחלטותיהן."

20. הוראות תקנות 258 יב.א) לתקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984 הינן כדלקמן:

"בית המשפט רשאי, אף שלא בהסכמת בעלי הדין, למנות מומחה מטעמו, שיגיש לו חוות דעת בכתב בכל ענין הנוגע לענייני המשפחה; המומחה יבחר מתוך רשימת המומחים, כמשמעותה בסעיף 4 לצו בית המשפט לענייני משפחה (הקמת יחידות סיוע, דרכי פעולתן וסדרי עבודתן), התשנ"ו-1996 (להלן – צו ההקמה); בבחירת המומחה ייועץ בית המשפט עם בעלי הדין; לא הגיעו בעלי הדין לידי הסכמה בדבר מינוי מומחה מסוים, יבחר בית המשפט את המומחה." (ההדגשה לא במקור, ט.פ.).

21. מחוקק המשנה קבע בתקנה 258 יב.א) את סמכותו של בית המשפט להורות על מינוי מומחה: "אף שלא בהסכמת בעלי הדין". לטעמי, יש להבחין בין מקרים שבהם ממנה בית המשפט מומחה שלא בהסכמת בעלי הדין, לבין מקרים בהם ממנה בית המשפט מומחה בהסכמת בעלי הדין. דומני כי במקרים בהם מסכימים הצדדים למינוי מומחה, וכן מסכימים לזהותו של המומחה שימונה, ובית המשפט סבור כי מדובר במומחה ראוי, אזי אין מניעה עקרונית למינוי מומחה בהתאם להסכמת הצדדים, אף אם שמו אינו מופיע ברשימת המומחים. עוד יש לזכור כי המומחיות במקרה זה מונו לצורך מתן טיפול מתמשך, ולא לצורך הגשת חוות דעת או אבחון חד פעמי. דומני כי יש צורך להבחין בין מינוי מומחה "מטפל" לבין מינוי מומחה "מאבחן". שעה שתפקידו של המומחה השני מסתיים עם הגשת חוות הדעת, אזי תפקידו של המומחה המטפל נמשך לאורך זמן כולל עדכונים ודיווחים רבים, ובאופן כללי מיקומו בתוך ההליך שונה.

22. זאת ועוד, סעיף 8 א) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"א-1995 קובע כדלקמן:

"בכל עניין של דיני ראיות וסדרי דין, שאין עליו הוראה אחרת, לפי חוק זה, ינהג בית המשפט בדרך הנראית לו ביותר לעשיית משפט צדק; אין בהוראה זו כדי לגרוע מכללי חסיונות עדים או כללי ראיות חסויות."

23. היחס שבין הוראות התקנות להוראות סעיף 8 לחוק נדון בבית המשפט העליון בתיק בע"מ 4738/13 (הרכב הנשיא [כתוארו דאז] גרוניס, א. רובינשטיין, ד. ברק ארז) [פורסם במאגרים המקוונים], שם נקבע בדעת רוב כי:

"ביטוי מובהק לגמישות שבחר המחוקק להנהיג בבתי משפט אלו נמצא בסעיף 8(א) לחוק, אשר מעניק לבתי המשפט לענייני משפחה את ההיתר לנקוט באותה "גמישות דיונית", כמענה למאפיינים הטבעיים בסכסוך משפחתי, המתאפיין בהיעדר תיעוד, היעדר מסמכים והיעדר נכונות מצד עדים פוטנציאליים להיות חלק מהסכסוך המשפחתי (כהן, בעמ' 414). כפי שאראה בהמשך, את התקנות יש לפרש לאורו של החוק, ולא להפך.

.....

אף מבחינה נורמטיבית, אין ביכולתה של תקנה 258ט לסייג את הסמכות שנקבעה בסעיף 8(א) לחוק, בשים לב לכך שחקיקה ראשית נמצאת במדרג נורמטיבי גבוה מזה של חקיקת משנה, גם במקרים שבהם התקנה היא נורמה ספציפית או אף מאוחרת (ראו: סעיף 16 לפקודת הפרשנות [נוסח חדש]; ע"א 6821/93 בנק המזרחי המאוחד בע"מ נ' מגדל כפר שיתופי, פ"ד מט(4) 221, 267-268 (1995)).

24. במקרה דנן, ביום 26.4.18 הודיעה האפוטרופוס לדין כי הטיפול המשפחתי, שאליו הסכימו הצדדים לפנות, במחלקה לשירותים חברתיים טרם החל. לפיכך, המליצה על המשך הטיפול במקרה זה לד"ר ----. עמדת האפוטרופוס לדין הועברה לתגובת הצדדים. המבקשת (שבאותה עת החליפה ייצוג) הגישה את עמדתה ביום 6.5.18, אשר כוללת 21 עמודים, שתמציתם כי אין מקום למנות את ד"ר ---- שכן מקום מושבה ב----, מרוחק כשעה נסיעה מביתה של האם, ותחת זאת עתרה האם להורות על מינוי הגב' ----. גם לאחר ההחלטה שניתנה על ידי ביום 7.11.18 ובה הוריתי על מינוי הד"ר ----, לא פנתה האם ולא הגישה בקשה לביטול המינוי.

25. משמעות ביטול מינוי המומחים - קטיעת ההליך הטיפולי בשלב קריטי, לפרק זמן בלתי ידוע, והותרת המשפחה ללא גורם טיפולי כלשהו - המבקשת מפנה לחוות דעתו של ד"ר ---- מיום 14.2.18. במסגרת אותה החלטה, ניתנה המלצה על מתן הדרכה הורית להורים, ועל טיפול פרטני לבן א'. בתשובה לשאלת הבהרה, העביר המומחה ביום 2.3.18 רשימה של שלושה מומחים אשר יכולים להתאים לצורך מתן טיפול והדרכה הורית ובנוסף, שלושה מומחים לצורך מתן טיפול פרטני לבן א'. בעקבות אותה הודעה, ניתנה החלטתי מיום 4.3.18 ובה התבקשו הצדדים להודיע עמדתם לגבי זהות המומחה. במסגרת החלטה שניתנה ביום 12.3.18 הוריתי כי על הצדדים לפנות למתן טיפול לד"ר ---- ולגב' ----. אינני מוצא

לנכון לחזור ולפרט את השתלשלות הדברים אך יאמר בקצרה כי נעשו פניות רבות למספר מומחים, ולא נמצא גורם טיפולי אשר הסכים ליטול על עצמו את המשימה לטפל במשפחה ובבן א'.

26. רשימת המומחים - רשימת המומחים באתר www.molsa.gov.il אינה מעודכנת וחסרה.

יש לזכור תחילה כי המומחיות, ד"ר ---- והגב' ----, מופיעות שתיהן במאגר גורמים מומחים אשר במערכת "נט המשפט". הד"ר ---- בתחום התמחות של "עבודה סוציאלית" והגב' ---- בתחום התמחות "פסיכולוגיה". עיון באתר משרד העבודה מעלה כי רשימת המומחים כוללת 89 תוצאות בלבד על פני כל הארץ. על פניו נראה כי מדובר ברשימה שלא עודכנה זמן רב. ניסיון כניסה לרשימה מעלה כי ניתן להיכנס רק לעמוד הראשון ברשימה הכולל 40 שמות מומחים בלבד, על פני כל הארץ, כאשר קיים קושי להבין מי מבניהם עוסק בתחום הניכור ההורי.

27. תקשורת בין ההורים - האירוע בשדה התעופה - הצדדים הסכימו כי האם והילדים יוכלו

לצאת מישראל לחופשה ב---- מיום ---- ועד ליום ----. לשם כך הוגשה הודעה משותפת, וביום 4/1/19 ניתנה החלטה שנתנה תוקף להסכמות. דומני כי ניתן ללמוד מהאירוע ולהפיק מספר לקחים לעתיד. בעדכון שהוגש ע"י הגב' ---- ביום 27.1.19, מפרטת הגב' ---- את השתלשלות האירועים ביום ----, אשר סופם שהאב לא פגש את ילדיו. המומחית סבורה כי מדובר בהפרה של האם את החלטות בית המשפט וחוסר שיתוף פעולה מצדה, ולשם כך פנתה לבית המשפט בבקשה להטלת סנקציות. לטענת האם, הפר האב את חלוקת הזמן ההורי, ולא מילא אחר חובתו לאסוף את הילדים בעת נחיתתם בישראל. האם טוענת כי האב לא התייצב בשדה התעופה מחמת העובדה שהוא היה בחו"ל בעת נחיתתם של הילדים בישראל ולכן לא הוא ולא הוריו התייצבו בשדה התעופה. האב מצדו משיב וטוען כי האם לא העבירה לידי צילום כרטיסי הטיסה, לא עדכנה אותו מבעוד מועד אודות שעת הנחיתה המדויקת בישראל ולא השיבה להודעות שנשלחו על ידו אליה. בהחלטה שניתנה ביום 3.2.19 התבקשה עמדת האם ביחס לטענות האב, ובפרט התבקשה תגובתה להודעות דוא"ל שנשלחו אליה על ידי האב ביום 6.1.19 וביום 13.1.19, כן נתבקשה להתייחס האם העבירה לאב צילום כרטיסי הטיסה, וכן נתבקשה להודיע מהי ההודעה הראשונה ששלחה לאב מיד עם נחיתתה בישראל.

28. לאחר עיון בטענות שני הצדדים, דומני כי בהתנהגותם של שני הצדדים נפלו ליקויים. בכל

הנוגע להתנהלותה של האם - האם העבירה לאב מבעוד מועד את צילום כרטיסי הטיסה. מצב זה אכן יצר חוסר ודאות לגבי שעת חזרתם המדויקת של הילדים, ואף לא השיבה להודעות הדוא"ל אשר נשלחו אליה על ידי האב ביום 6.1.19 וביום 13.1.19 - וחבל שכך. בנוסף, האם לא שלחה לאב או להוריו הודעה מיד עם נחיתתה בישראל. לדברי האם, לא עשתה כן משום שהסוללה במכשיר הטלפון שלה התרוקנה, ואינני מקבל את הטענה. על **האם היתה החובה להמציא לאב מבעוד מועד, ועוד בטרם היציאה מישראל, את צילום כרטיסי הטיסה ואינני סבור כי ניתן להסתפק בעניין זה בשיחת טלפון, לבטח שלא**

בסכסוך בעוצמה כה גבוהה כמו המקרה דנן. בנוסף, מיד עם נחיתתה, היה על האם לשלוח לאב הודעת טקסט. משלא עשתה כן, יש באופן התנהלותה כדי ללמד עד כוונה למנוע מהאב לפגוש את ילדיו. מנגד, לא ניתן להתעלם מהעובדה כי האב לא עדכן את האם אודות נסיעתו שלו לחו"ל. לא מצאתי כי האב שלח לאם את צילום כרטיסי הטיסה שלו. גם אם נקבל את טענת האב כי הזמין את חופשתו רק ביום 15.1.19, גם אז היה עליו לפנות ולהודיע לאם על הנסיעה, כולל על שעת החזרה המשוערת, ועשה כן רק בהודעה מיום 21.1.19 בבוקר (סעיף 15 לתגובתו). בנוסף, לא מובן מדוע לאחר שנחת האב בישראל והתברר כי הילדים נסעו ל---, לא נסע לביתה של האם לאסוף את הילדות משם.

29. דומני כי אירוע זה ממחיש טוב מכל את התקשורת הלקויה שבין ההורים. אמנם, דומני כי האם נושאת בעיקר האחריות לתוצאה העגומה של האירוע, כמפורט לעיל, ואולם לא ניתן להתעלם כלל מחלקו של האב לאותו אירוע. לפיכך, אינני סבור כי יש מקום להורות על הטלת סנקציות בגין אירוע זה, כלפי מי מההורים. לעתיד, על ההורים לדאוג לכך, בסיוע גורמי הטיפול, כי מקרים דומים לא יחזרו על עצמם תוך הפקת הלקחים הדרושים ובפרט, העברת המידע באופן גורף ומוקדם מצד למשנה.

30. אינני מתעלם מטענותיה של המבקשת אודות כמות המפגשים והנטל הכספי הכרוך. עיינתי בדיווח המומחית מיום 20.1.19 אשר בו פורטו המפגשים המיועדים להתקיים בין התאריכים ה----- ל-----, 13 מפגשים במספר על פני כחודש ימים. אינני מביע דעה אודות הצורך בקיומם של מפגשים כה רבים, ואף לא בשאלה האם תדירות המפגשים מספקת, אם לאו. חזקה על המומחיות כי תעשינה מלאכתן נאמנה. עם זאת, כאשר מדובר במספר כה רב של מפגשים, על פני פרק זמן קצר יחסית, אין ספק כי יש מקום להגדיר מראש כי מדובר בהליך טיפולי אינטנסיבי מוגבל בזמן, שתכליתו ברורה, ומתואמת בין שתי המומחיות. יש להודיע על כך מבעוד מועד לשני ההורים, ובמידת הצורך לבצע עדכונים נדרשים. לפיכך, דומני כי יש מקום ליתן מספר הוראות מכוונות על מנת שהקשר הטיפולי יוכל להימשך ללא הפרעה, וזאת כפי שיפורט להלן.

31. שקלתי בכובד ראש, האם יש מקום לקבל את עמדת גורמי הטיפול, ולהורות על קביעת משמורתם הזמנית של הילדים אצל האב. מחד גיסא, דומני כי ניתנו בידי האם די והותר הזדמנויות להוכיח את שיתוף הפעולה מצידה, והעובדה כי עד כה ההליך הטיפולי טרם נשא פרי, מונחת בעיקר לפתחה, ומדברת בעד עצמה. אינני מוציא מכלל אפשרות כי האם מאמינה בלב שלם בכנות דבריה, ואין היא פועלת במזיד ובכוונה, וכדבריו של השופט א. שני שהובאו לעיל: "אל נטעה – אין מדובר בהורה מנכר במזיד, אלא בהורה מנכר אשר חדור מטרה רגשית בשל בעיותיו הוא. אלא שאין זה משנה כלל ועיקר את התוצאה, לפיה מדובר בהורה מנכר עד כלות." ואולם, לטעמי, אין הדבר מספיק, ודומני כי כיום, עלינו לבחון את תוצאות ההליך הטיפולי מנקודת ראות של "השורה התחתונה", קרי – האם באפשרותה של

האם לגרום לתוצאה הטיפולית המתבקשת – חידוש הקשר, וככל שלא, יש אכן לשקול נקיטת אמצעים דרסטיים, וכדברי בית המשפט המחוזי שצוטטו לעיל: **"טיפול משמעותי יכול להינתן ולהיות בעל ערך רק לאחר שהילד יוצא מהסביבה המזיקה ויועבר לסביבה אחרת, כמו בית ההורה השני או מקום אחר שייקבע על ידי בית המשפט"** ראו ע"מ 33/96 פלוני נ' פלונית (פורסם בנבו ביום 31.12.96).

32. מאידך גיסא, לא ניתן להתעלם מהעובדה כי המלצת גורמי הטיפול להעברת המשמורת ניתנה בדיון בפני, כאשר עניין זה, לא הובא כהמלצה ברורה טרם לכן העומדת בפני עצמה. בנוסף, הבאתי בחשבון את דבריו של כבוד השופט שרעבי ברמ"ש 63092-10-18, [פורסם בנבו] אודות הצורך במתן "תמרור אזהרה" לאם, וכן לגבי הבחינה המקדימה אשר יש לבצע ביחס להשפעת מהלך זה על הקטינים, וכן על בחינת יכולתו של האב לשמש הורה משמורן, ולו באופן זמני.

33. לפיכך, לא בלי היסוס, הגעתי לכלל מסקנה כי יש מקום לאפשר פרק זמן נוסף, קצר, לתקופה של כחודש וחצי, של טיפול אינטנסיבי, במהלכו יבחנו כלל הנתונים, כולל אפשרויות נוספות. בסיום תקופה זו, ככל שלא יחול שיפור משמעותי בקשר בין א' לאביו, ישקול בית המשפט שימוש בכלים עליהם הצביעה ד"ר ----, כולל השתתפות ב **"סדנת חידוש קשר"** וקביעת משמורת הקטינים בידי האב ולו באופן זמני.

34. אשר על כן ולאור האמור לעיל אני מורה כדלקמן:

א. הבקשה לביטול מינוי המומחיות נדחית בזאת.

ב. רשימת המפגשים, לרבות תדירותם, תיערך ותיבחן מחדש על ידי שתי המומחיות. עד ליום 28/2/19 יגישו המומחיות לבית המשפט רשימת מועדי מפגשים מעודכנת. לצד כל מועד מפגש תנתן התייחסות למקום המפגש, מיהם המשתתפים, מהו משך המפגש, מול איזה גורם טיפולי יתקיים המפגש, ומהי התוצאה המצופה מאותו מפגש. ככל הניתן, על המומחיות לאפשר להורים להודיע עמדתם לגבי המועדים המוצעים. עם זאת, ולאור חשיבות העניין, על ההורים להתאים עצמם ליומן של המומחיות ככל הדרוש. למעט עקב סיבות חריגות ויוצאות דופן, **שאיילוצי עבודה וגילים אינם נמנים עליהם**, לא יסרב מי מההורים למועד המוצע על ידי המומחיות.

- ג. אני מחייב את שני ההורים להמשיך להתייצב לכל המפגשים בהתאם להוראות המומחיות. בהתאם להחלטה מיום 14.10.18 – ככל שמי מהצדדים לא יופיע במועד למפגש, או יפסיק את המפגש לפני סיומו, יפקיד אותו צד סך של 1,500 ₪ בקופת בית המשפט בגין כל מפגש מבוטל. **מאחר והאם לא התייצבה לשני מפגשים [עמ' 84 ש' 7], אני מורה כי בתוך 7 ימים מהיום, תפקיד האם בקופת בית המשפט סך של 3,000 ₪.**
- ד. לכל הפחות, אחת לשבועיים יתקיים מפגש בין ההורים לבין ד"ר ---- לשיקול דעתה של ד"ר ----, הוספת מפגשים נוספים עמה, לרבות עם הקטין, בהתאם לצורך. ד"ר ---- מתבקשת לברר את מצבו הרגשי של א', לרבות התייחסות לאפשרות קביעת משמורתו בידי האב. יש לציין כי בחו"ד הד"ר ---- לבית המשפט מיום 6/1/19 נרשם כי א' זקוק לטיפול פרטני. אינני סבור כי במצב המתח השורר כיום בין ההורים יש ביכולתם להסכים על זהות המטפל. לפיכך, אני מותיר לשק"ד הד"ר ---- את קביעת זהותו של המטפל.
- ה. כל עדכון או דיווח שיוגשו לבית המשפט, ייערכו במשותף, ויחתמו על ידי שתי המומחיות ויכללו המלצות מדויקות ומפורטות ככל האפשר. לכל הפחות מידי שבועיים יוגש לבית המשפט עדכון, ובו יפורטו מספר המפגשים שהתקיימו ותמציתו של כל מפגש.
- ו. ביחס לקביעת שכרן של המומחיות ד"ר ---- והגב' ----, בגין ישיבת 20/2/19, אני מאפשר למומחיות להודיע עמדתן בתוך 10 ימים מהיום.
- ז. נקבע להמשך דיון, בנוכחות המומחיות ד"ר ---- והגב' ---- ועו"ס לסדרי דין, **ביום 17/4/19 שעה 13:00.**

החלטה זו מותרת לפרסום תוך השמטת פרטים מזהים.

המזכירות תמציא העתק ההחלטה לב"כ הצדדים, למומחיות, הד"ר ---- והגב' ----, לאפוטרופא לדין, לעו"ס לסדרי דין, לעו"ס חוק נוער ולעו"ס יח"ס, ותעדכן יומני בהתאם

ניתנה היום, ט"ז אדר א' תשע"ט, 21 פברואר 2019, בהעדר הצדדים.

טל פפריני 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינוי ניסוח ועריכה

בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן